

kaldırması (nesh)" veya "levh-i mahfûzda yazılı olan bir şeyi silmesi", isbat ise "bir şeyin yerine başka bir şeyi kaydetmesi" veya "tabiattaki bazı şeyleri silip yok ederken diğer bazı şeyleri sabit tutması" mânâsındadır (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtihü'l-gayb*, V, 308-312). Hadislerde musibete uğrayıp sabreden kişinin bir günahının silineceği bildirilmektedir (Buhârî, "Bed'ü'l-halk", I 1; Müslim, "Birr", 44). Sûfiler, yaptıkları yorumlarla mahv ve isbatın kapsamını genişleterek bunları birer tasavvuf terimi haline getirmişlerdir. Mahv yerine bazan nefy kelimesi de kullanılmıştır. İlk sûfilerden Ebü'l-Hüseyn en-Nûrî, Allah'ın yüksek mertebedeki kullarını kendisine çektiğini, böylece onların bütün davranışlarının kendilerinden değil Hak'tan olduğunu gördüklerini söyler. Bu seçkin kulların davranışlarını kendilerinden görmemelerine mahv, Hak'tan görmelerine isbat denir. Bu durum, "Her şey O'ndan, O'nunla ve O'nun içindir" sözüyle de ifade edilmiştir (Serrâc, s. 431).

Sûfiler mahv ve isbatın ahlâk, ibadet ve mânevî hallerle ilgili olmak üzere üç mertebesi bulunduğunu belirtmişlerdir. Ahlâkî anlamda mahv insanın kötü huyları terketmesi, isbat iyi huylar edinmesidir (Kâşânî, s. 79). İbadetleri alışkanlık haline getirmemek mahv, hakikatlerini gerçekleştirmek isbatır. Mânevî hallerde mahv ise gafletin yok edilmesidir. Mahvın bu üç mertebesinde fiiller kullara ait gibi görünürse de Kur'an'da mahv ve isbat Allah'a isnat edildiğine göre aslında Allah'a aittir. Âriflerin gönlünden kendi zikri dışındaki düşünceleri silip kendisine tâlip olanların dilinde zikrini sabit kılan da Allah'tır. Her sâlikin mahvı ve isbatı mânevî haline göre gerçekleşir (Kuşeyrî, s. 222; Kâşânî, s. 79). Sâlikin iradesini terketmesine mahv, kayıtsız şartsız Hak'ın iradesine teslim olmasına isbat denmiş, bu bağlamda mahv "fenâ", isbat "bekâ" anlamında kullanılmıştır (Hücvîrî, s. 494). Kelime-i tevhid de mahv / nefiy (lâ ilâhe) ve isbatı (illallah) içermektedir.

Muhyiddin İbnü'l-Arabî olayları ve fiilleri Allah'tan başkasına nisbet etmemenin, sebepleri dikkate almamanın mahv, Allah'a nisbet etmenin isbat olduğunu söyler. Kur'an'daki, "Attığın zaman sen atmadın" cümlesi nefiy ve mahv, "Lâkin onu Allah attı" cümlesi (el-Enfâl 8/17) isbatır. Tabiat olaylarındaki değişimi de mahv ve isbat tabiriyle açıklayan İbnü'l-Arabî'ye göre tabiatta değişen ve yok

olup giden şeyler mahv, sabit ve kalıcı olan şeyler isbatır. O bu anlamda mahv ve isbatı şeriatlardaki neshe benzetir (*el-Fütûhât*, II, 729). Şiîler bedâ' inancını mahv ve isbatla açıklamışlardır.

Mahvın çeşitli mertebeleri vardır. Kesretin vahdetle fenâsı "hakikî cem" anlamındaki mahvdır. "Allah'tan başka fâil olmadığı gibi (lâ fâile illallah) O'ndan başka varlık da yoktur (lâ mevcûde illallah)" kanaatine ulaşmaya kullukta mahv veya kulun aynının mahvı denir. "Ezmek ve kazımak" mânâsına gelen mahk "sâlikin vücudunun Hak'ın zâtında, mahv fiillerinin Hak'ın fiilinde, 'silme, yok olmak' mânâsındaki tamsıfatlarının Hak'ın sıfatlarında fânî olması" şeklinde tanımlanmıştır (*et-Ta'rifât*, "mahv" md.; Sühreverdî, s. 527; Kâşânî, s. 80, 81; Gümüşhânevî, s. 27). Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî *Meşnevî*'de (III, 54, 298; V, 86) menfî ile müsbet gibi mahv ile isbatın da birbirini gerektirdiğini, bunun da zâhir ve bâtın farkından kaynaklandığını, zâhirde var sanılan şeylerin aslında yok, yok sanılan şeylerin ise var olduğunu söyler.

BİBLİYOGRAFYA :

Râgib el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "sbt", "mhv" md.leri; *et-Ta'rifât*, "mahv" md.; Tehânevî, *Keşşâf*, II, 1334, 1359; *Kâmus Tercümesi*, I, 556; IV, 1175; Wensinck, *el-Mu'cem*, "sbt", "mhv" md.leri; M. F. Abdülbâkî, *el-Mu'cem*, "sbt", "mhv" md.leri; Buhârî, "Bed'ü'l-halk", 11; Müslim, "Birr", 44; Serrâc, *el-Lüma'*, s. 431; Hücvîrî, *Keşfü'l-mahcûb*, Tahran 1338 hş., s. 494-501; Kuşeyrî, *er-Risâle*, Kahire, ts., s. 222; Ebû Mansûr el-Abbâdî, *Şüfnâme* (nşr. Gulâm Hüseyin-i Yûsufî), Tahran 1347 hş., s. 203; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtihü'l-gayb*, Kahire 1279, V, 308-312; İbnü'l-Arabî, *el-Fütûhât*, II, 729, 731; Sühreverdî, *'Avârifü'l-ma'ârif*, Beyrut 1966, s. 527; Mevlânâ, *Meşnevî*, III, 54, 298; V, 86; Kâşânî, *İşlâhâtü's-sûfiyye*, s. 79-81; Gümüşhânevî, *Câmî'u'l-uşûl*, Kahire 1289, s. 27; Seyyid Sâdık-ı Güherîrî, *Şerh-i İşlâhât-ı Tasavvuf*, Tahran 1369 hş., I, 75; Ziyâeddin Nahşebî, *Silkü's-sülûk*, Tahran 1369 hş., s. 13; Ca'fer Seccâdî, *Ferheng*, Tahran 1991, s. 707.

SÜLEYMAN ULUDAĞ

MAHYA (ماهيه)

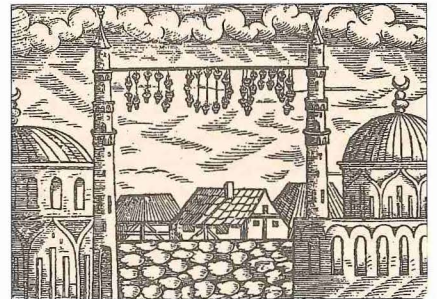
Özellikle ramazan aylarında
birden fazla minareli camilerin
iki minaresi arasında kurulan ışıklı yazı
veya resim panosu.

Farsça mâh "ay" isminden Arapça -iyye ekiyle oluşturulmuş Osmanlıca mâhiyye (aylık, aya mahsus) kelimesinin günümüz Türkçe'sindeki şeklidir. Receb, şaban, ramazan aylarının halk arasında adları veril-

meden sadece "üç aylar" olarak anılması gibi mahya da yine adı verilmeden "ramazan ayına mahsus" anlamını kazanmış olsa gerektir. Çünkü bu uygulama bazı özel durumlar hariç yalnız ramazan ayında yapılmaktadır. Ancak kelimenin açıklanan anlamı kazanmasında Arapça mahyâ (Hz. Peygamber'e salâtü selâm getirilen meclis; zikir meclisi) kelimesinin de etkisi olduğu şüphesizdir. Çünkü gerek kelimeler arasındaki ses benzerliği, gerekse "leyletül-mahyâ" denilen mübarek gecelerde zikir meclisi kurulan camilerin alışılmışın üstünde kandillerle donatılmasının, hatta mahya tekniğine benzer usullerle süslenmesinin (bk. MAHYÂ) bir rastlantı olması uzak bir ihtimaldir.

Mübarek gün ve gecelerde halkın ibadeti için gece boyu açık kalan camilerin kandillerle donatılması geleneği İslâmiyet'in ilk asırlarına kadar uzanmaktadır (bk. KANDİL). Fâkihî (ö. 278/891) Mescid-i Harâm'ın 455 kandilinin olduğunu, bunlardan daha çok ışık veren bazılarının sadece ramazan ayı ile hac mevsiminde yakıldığını, bu kandillerin direkler arasına gerilmiş iplere bakır çengellerle asıldığını ve bu sayede Mescid-i Harâm'ın istenilen yerine taşınabildiğini söyler (*Ahbaru Mekke*, II, 204). Yine Fâkihî, Mekke Valisi Muhammed b. Ahmed el-Mansûrî'nin ilk defa dikili direkler arasına gerilmiş iplere kandil astırdığını yazmaktadır (a.g.e., III, 240). Fâkihî'nin ve ondan dört buçuk asır kadar sonra yaşayan İbnü'l-Hâcc'ın sözünü ettiği aynı uygulamaların (*el-Medhal*, I, 308, 312) bir Osmanlı icadı olan minareler arasına ipler ve kandillerle mahya kurma geleneğine ilham verdiği düşünülebilir.

XVI. yüzyılın sonlarında İstanbul'a gelen S. Schweiger'in seyahatnâmesindeki mahya tasviri (*Ein neue Reyssbeschreibung aus Teutschland nach Constantinopel und Jerusalem*, Nürnberg 1608, s. 19)

Osmanlılar'ın ilk mahyayı ne zaman kurdukları bilinmemektedir. Ancak 1578'de İstanbul'a gelen Alman seyyahı Schweigger'in seyahatnâmesinde yer alan bir tasvirde minareler arasındaki bir mahya açıkça görülmektedir (*Ein neue Reyssbeschreibung*, s. 193). 996 yılı Rebûlevvelinde (Şubat 1588) III. Murad'ın bir tezkire-i hümayunla mevlid kandilinde Regaib ve Berat gecelerinde olduğu gibi minarelerin kandillerle donatılmasını emretmesi (Selânikî, s. 197-198), esasen mütat olan mübarek gecelerde kandil yakma geleneğine mevlid gecesinin de eklenmesi ve bu geleneğe resmîyet kazandırılması şeklinde yorumlanmıştır (Danışmend, III, 106). II. Selim'in mübarek gecelerde camilerin kandillerle süslenip aydınlatılmasını istemesi (Atâ Bey, I, 135) ve III. Murad'ın anılan tezkiresi Schweigger'in çizimiyle birlikte ele alındığında cami ve minareleri kandillerle donatmanın mahya şeklinde de olabileceği ihtimali akla gelmektedir. Buna göre I. Ahmed zamanında (1603-1617) minareler arasına ilk mahyayı kurduğu rivayet edilen Fâtih Camii müezzinlerinden Hatât Hâfız Ahmed Kefevî'den önce de belki basit bir mahya geleneğinin mevcudiyeti ve minareleri bu iş için uygun olan Sultan Ahmed Camii'ne ibadete açıldığı ilk günlerden beri mahya kurulduğu düşünülebilir. Nitekim Ayvansarâyî bu caminin mahyaları için, "Mâhiyeleri kendi vakf-ı kadîmidir" demektedir (*Hadîkatü'l-cevami'*, I, 165). Dolayısıyla Nevşehirli Damad İbrâhim Paşa'nın 1134 (1722) yılında verdiği, bütün selâtin camilerine mahya kurulması emrini (Mehmed Ziyâ, I, 426) bir başlangıçtan çok geleneğin tekrarı saymak gerekir. Selâtin camileri genellikle iki minareli olduğundan mahya için uygundular. Ancak aralarında Eyüp Camii

gibi minareleri çok kısa olanlar da vardı. Bunlar daha sonra mahya kurulacak hâle getirilmiş, meselâ Eyüp Camii'nin minareleri Nevşehirli Damad İbrâhim Paşa'nın emriyle 1136 (1723-24) yılında yükseltiştir (*DİA*, XII, 10).

Süheyl Ünver'in verdiği bilgilere göre (bk. bibl.) mahyacı, saraydan gönderilen incilerle yeşil veya kırmızı atlas üzerine kuracağı mahyanın küçük bir örneğini çizer, bu örnek beğenilirse kendisine iade edilip aynı şekilde kurması istenirdi. Mahyanın önce kareli bir kâğıt üzerinde iki minare arasına gerilecek ipi temsil eden yatay bir doğrunun altına istenilen yazı yazılarak veya tasvir yapılarak bir modeli hazırlanırdı, bu model üzerinde kandillerin asılacağı noktalar ve bu noktalardan sarkıtılacak uçlarında kandil bulunan düşey iplerin boyu belirlenirdi. Mahyanın kurulması sırasında taşıyıcı ip minareler arasına gerildikten sonra birbirine olan mesafeleri ve uzunlukları önceden belirlenen ve bir uçlarına bir makara, diğer uçlarına kandil bağlanan düşey ipler uzun bir ipe tesbit edilerek taşıyıcıya bindirilir ve uzun ipin ucu diğer minaredeki bir makaradan geçirilip çekilmek suretiyle gerginleştirilirdi. Bu düzene göre hareket ettirilen kandillerin yağı her akşam tazelenir ve ortalama 5 okka zeytinyağı tüketilirdi. Osmanlı döneminin sonlarında elektrik ampulleriyle de mahya yapılmış, fakat hem eski sanatı yaşatmak amacıyla hem de yağ kandili kullanılanlar kadar güzel olmadığı gerekçesiyle bundan vazgeçilmiştir; günümüzde ise tamamı elektrik ampulleriyle yapılmaktadır.

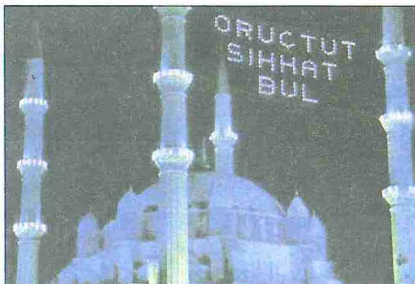
İstanbul camilerinde kurulan mahyalarda daha ziyade Feth sûresinin ilk âyeti, "mâşallah, tebârekellâh, bismillâh, ley-le-i Kadir, hoş geldin yâ ramazan, on bir ayın sultanı" ve ramazanın son günlerinde "el-firâk" veya "elveda" gibi yazılar yer alırdı. Mahya için en uygun yazı türü sülûstü; resim olarak da tek veya çift boru çiçeği, gül, fulya, kız kulesi, kayık, vapur, köşk, fiskiye, köprü, cami, top arabası, tramvay, ayıldız ve ortadaki bir yıldız bakan çift ay gibi motifler kullanılırdı. Hekimoğlu Ali Paşa ve Dâvud Paşa camileri gibi tek minareli büyük camilerde ise bazan şerefe ile kubbe alemi arasına gerilen iplerle hafif eğimli mahyalar yapılırdı. Bu tür mahyalarda mesafe kısa olduğundan ancak "yâ ganî, yâ Ali" gibi yazılara yer verilirdi. Bu sabit mahyalardan başka hareketli olanlar da vardı. Bunlar arasında en çok ilgi çeken, Sultan Abdülaziz zama-

nında yaşayan ve mahyacılığı bir sanat haline getiren Süleymaniye Camii'nin ünlü mahyacı Abdülâtil Efendi'nin kurduğu üç panodan oluşan mahya idi. Bu panolardan Unkapanı Köprüsü ile Azapkapı Camii'nin resmedildiği ortadaki sabit, arabaların yer aldığı üst ve balıklarla kayıkların yer aldığı alt panolar hareketli idi. Bunların ileri-geri hareket ettirilmesi mahyaya canlılık verir, seyri hoş bir görüntü oluştururdu. Bazı büyük camilerde içte kubbenin ön tarafına, mihrabın üst kısmına da mahya kurulur ve buna "iç mahya" tabir edilirdi. İstanbul'dan başka Edirne ve Bursa'da da mahya geleneği yaşatılırdı. Edirne'de Beyazıt, Üç Şerefeli ve Selimiye camilerinin minarelerine mahya kurulur, tek minareli camilerin minareleri ise külâhından küpüne kadar yukarıdan aşağıya kandillerle donatılarak buna "kaftan giydirme" denilirdi; şehrin Bulgarlar'dan geri alındığı günlerde Selimiye Camii'nin dört minaresine de kaftan giydirilmişti. Bazan İstanbul'daki selâtin camilerinin minareleri de bu şekilde süslenirdi.

Mahyalar yalnız mübarek gecelerde ve ramazan ayında kurulmazdı. Meselâ Sultan Abdülaziz Avrupa seyahatinden döndüğünde, Hidiv İsmâil Paşa, İran şahı ve Atatürk İstanbul'a geldiğinde hoş geldin mahyaları ve ayrıca I. Dünya Savaşı yıllarında, "Hilâliahmer'i unutma, hubbû'l-vatan mine'l-îman, muhacirlere yardım, muhacirini unutma"; İstiklâl Savaşı'ndan sonra, "Yaşasın istiklâliyet, tayyareyi unutma, yaşasın gazimiz, yaşasın misâk-ı millî, eytâma yardım, hâkimiyet milletindir"; harf inkılâbından sonra Latin harfleriyle, "İsraftan sakın, tayyareye yardım, yetimleri unutma, yerli malı al, himâye-i etfâle yardım, içki aile düşmanıdır, kumar insanı mahveder" gibi yazıların yer aldığı mahyalar kurulmuştur.

Mahyacılık genellikle babadan oğula intikal eden bir meslektir. Ancak Osmanlı döneminde mahyacı olabilmek için adayların Şûrâ-yı Evkâf'ta mahyacılar ve şehrin ileri gelenlerinden bir jüri önünde meslekte yeterli bilgiye sahip bulunduklarını ispatlamaları gerekiyordu. Mahyacılar, daha çok ramazan ayında bir ay çalışıp yılın geri kalan kısmını çırak yetiştirerek geçirirlerdi; Fatih'te bir sıbyan mektebinde onlar için ayrılmış odalar vardı. Süheyl Ünver 1931 yılında hayatta olan yirmi üç mahyacının ve görev yerlerinin listesini vermektedir (*Mahya Hakkında Araştırmalar*, s. 19).

Selimiye Camii minarelerinde bir mahya

BİBLİYOGRAFYA :

Ebü Dâvûd, "Ramazân", I; Nesâî, "Kıyâmü'l-leyl", I, 17; Fâkihî, *Ahbaru Mekke* (nşr. Abdülmelek b. Abdullah), Mekke 1407/1986-87, II, 69, 204; III, 240; Taberî, *Câmî'u'l-beyân*, XXII, 128-129; İbnü'l-Hâc el-Abderî, *el-Medhal*, Kahire 1401/1981, I, 308, 312; Selânikî, *Târih* (İpsirli), s. 197-198; S. Schweigger, *Ein neue Reyssbeschreibung aus Teutschland nach Constantinopel und Jerusalem*, Nürnberg 1608 → Frankfurt 1995, s. 193; Ayvansarayî, *Hadikatü'l-cevâmi'*, I, 165; Atâ Bey, *Târih*, İstanbul 1292, I, 135; Mehmed Ziyâ, *İstanbul ve Boğaziçi*, İstanbul 1336, I, 426; Süheyl Ünver, *Mahya Hakkında Araştırmalar*, İstanbul 1940, tür.yer.; Danişmend, *Kronoloji*², III, 106; Derviş Karamanoğlu, "Minare, Mahya ve Kandilin Tarihi", *Tarih Hazinesi*, I/8, İstanbul 1951, s. 406-408; Ahmet İnan, "Bir Türk İcadı Mahyacılık", *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, VIII/99, İstanbul 1995, s. 48 vd.; SA, III, 1262-1263; Pakalın, II, 387-391; Semavi Eyice, "Eyüp Sultan Külliyesi", *DİA*, XII, 10; Uğur Göktaş, "Mahyacılık", *DBİst.A*, V, 275-276.

NEBİ BOZKURT

MAHYÂ

(المحيا)

Hız. Peygamber'e
salâtü selâm getirilen meclis;
zikir meclisi.

Arapça hayât "yaşamak, diri olmak" kökünden türeyen mahyâ ismi, bu meclislere akşam namazından sonra kuruldukları için "geceyi ihya etmek" ("ibadetle uyanık geçirmek"; Buhârî, "Leyletü'l-kadr", 5; Müslim, "İ'tikâf", 7) kavramından hareketle verilmiş olmalıdır. İbnü'l-Hâc el-Abderî ve İbn Battûta'nın aktardıkları bilgilerden, düzenli mahyâ meclislerini ihdas eden Nûreddin eş-Şûnî'den (aş. bk.) önce de İslâm dünyasında bazı mübarek gecelere "leyletü'l-mahyâ" denildiği öğrenilmektedir. İbnü'l-Hâc şâban ayının on beşinci gecesi kutlamalarından söz ederken camilerin aydınlatıldığı, dikili direkler arasına gerilen iplere kandillerin asıldığı geceye (*el-Medhal*, I, 308, 312), İbn Battûta ise Necef'teki Hz. Ali'nin makamında namaz, zikir ve Kur'an tilâvetiyle geçirilen recebin yirmi yedinci gecesine (*er-Rihle*, s. 177-178) yöre halkının "leyletü'l-mahyâ" dediğini söyler. Mahyâ terimi önceleri Hz. Peygamber'e toplu halde salâtü selâm getirilen meclisler için kullanılırken XVIII. yüzyıldan itibaren genel anlamda zikir meclislerini ifade etmeye başlamıştır (*Tâcû'l-arûs*, "mh'y" md.).

Mahyâ meclislerini ihdas eden kişi bundan dolayı Mahyâvî lakabıyla anılan Nûreddin eş-Şûnî'dir (ö. 944/1537). Mısır'da Tanta'ya bağlı Şûn köyünde doğan ve ço-

cukluğunda çobanlık yapan Şûnî'nin Resûl-i Ekrem'e pek çok salâtü selâm getirdiği ve otlattığı hayvanların yavrularını beslerken, "Gelin, benimle beraber Hz. Peygamber'e salavat getirin" dediği rivayet edilmektedir. Şûnî, Bedeviyye tarikatına girerek Tanta'da bulunan Ahmed Bedevî Dergâhı'nda perşembe akşamları yatsıdan sonra başlayan ve namaz için verilen aralıklarla cuma günü ikindi veya akşam vaktine kadar süren mahyâ meclislerini kurdu ve yönetti. Bunu Tanta'da yirmi yıl kadar devam ettirdikten sonra Kahire'ye gitti ve Ezher Camii'nde uygulamaya koydu. Bu meclisler halk tarafından yoğun bir ilgi gördüğünden camiye büyük kalabalıklar toplandı. Mahyâ gecelerinde Ezher Camii sabaha kadar açık kalıyor ve yoğun biçimde mum ve kandillerle donatılıyordu. Başlangıçta bunu bir Mecûsî âdeti ve israf sayıp yasaklanmasını isteyenler çıkmış, fakat Şeyhülislâm Burhâneddin İbn Ebû Şerîf onların aleyhine karar verdiği gibi mahyâ meclislerinin müdâvimlerinden olan Şahîh-i Buḥârî şârihi Ahmed b. Muhammed el-Kastallânî de Şûnî'yi savunarak meclisine katılmaları için insanları teşvik etmiştir (Şa'rânî, II, 796; Gazzî, II, 216). Nûreddin eş-Şûnî henüz hayatta iken Mısır'ın diğer şehirleriyle Suriye, Hicaz ve Afrika'nın kuzey ve batı bölgelerine de yayılan mahyâ meclislerinde gece ve gündüz onar bin olmak üzere günde yirmi bin salavat getirilmektedir. Bu meclisler sebebiyle ramazanın son on gecesi uyanık geçirilirdi. Şûnî'nin ölümünden sonra Ezher'deki meclislerin düzenlenmesini başında "şeyhül-mahyâ" denilen bir idarecinin bulunduğu bir daire üstlendi. Muhibbî, 1057 (1647) yılına kadar görev yapan Ezher Camii mahyâ şeyhlerinden söz etmektedir (*Hulâsatü'l-eser*, I, 266; III, 382 vd.). Kaynaklarda bu tarihten sonraki Ezher Camii mahyâ dairesi ve şeyhleri hakkında bilgi yoktur; sadece XIX. yüzyılda benzeri olan "şeyhu kurrâi'l-hizbi's-Şâzeli" ve "şeyhu kırâati delâilî'l-hayrât"ların bahsi geçer (De Jong, *Turuq and Turuq-Linked*, s. 112). Mahyâ meclisleri Dimaşk'a, Mısır'a ticaret için gidip gelen Abdülkâdir b. Süvâr el-Atîkî tarafından tanıtılmış ve ilk olarak Kabr-i Atîka mahallesindeki Büzûrî Camii'nde az bir cemaatle başlatılmıştır. Giderek ilginin arttığı ve Emeviyye Camii için de izin alınarak pazartesi geceleri burada, cuma geceleri Büzûrî Camii'nde olmak üzere haftada iki meclis düzenlendiği görülmektedir (Gazzî, II, 218; Muhibbî, II, 454). Ka-

hire'de olduğu gibi Dimaşk'ta da mahyâ meclisleri bir şeyhül-mahyâ (Muhibbî, I, 281; Murâdî, I, 112) veya "şeyhül's-seccâdeti'l-mahyâ eş-şerîf" (Murâdî, III, 142) başkanlığında bir daire tarafından düzenleniş ve yönetilirdi. Mahyâ idaresi veraset yoluyla XIX. yüzyılın sonlarına kadar İbn Süvâr ailesi mensuplarının uhdesinde kalmıştır. Emeviyye Camii'nin doğu kısmındaki bir bölüm "Meşhedü'l-mahyâ" olarak tanınıyordu (Muhibbî, III, 276). Mahyâ meclislerine devam eden gruba "cemââtü'l-mahyâ" denirdi.

BİBLİYOGRAFYA :

Tâcû'l-arûs, "mh'y" md.; Buhârî, "Leyletü'l-kadr", 5; Müslim, "İ'tikâf", 7; İbnü'l-Hâc el-Abderî, *el-Medhal*, Kahire 1401/1981, I, 308, 312; İbn Battûta, *er-Rihle*, Beyrut, ts. (Dâru Sâdır), s. 177-178; Şa'rânî, *Levâkihu'l-envâr fî tabaḳâtî'l-aḥyâr: et-Ṭabaḳâtü'l-kubrâ* (nşr. Abdurrahman Hasan Mahmûd), Kahire 2001, II, 795-796; Selânikî, *Târih* (İpsirli), s. 197-198; Gazzî, *el-Ke-vâkibü's-sâ'ire*, II, 216-219; Muhibbî, *Hulâsatü'l-eser*, I, 266, 281; II, 284, 454; III, 276, 382-383; IV, 375; Murâdî, *Silkü'd-dürer*, I, 112; II, 160; III, 142, 179; Atâ Bey, *Târih*, İstanbul 1292, I, 135; F. De Jong, *Turuq and Turuq-Linked Institutions in Nineteenth Century Egypt*, Leiden 1978, s. 112; a.mlf., "Mahyâ", *El²* (İng.), VI, 87-88; I. Goldziher, "Über den Mahjâ-Versammlungen im Islam", *WZKM*, XV (1901), s. 33 vd.

NEBİ BOZKURT

MAHZAR

(محضر)

Resmî makamlara şikâyet, talep, teşekkür vb. hususlar için sunulan çok imzalı arzuhal.

Sözlükte "hazır bulunulan yer, huzur" anlamına gelen mahzar (mahdar) kelimesi, fıkıh literatüründe "tarafklar ve şahitlerinin hâkim huzurunda dava ile ilgili olarak sundukları bilgi ve delillerin, ikrar, yemin veya inkârın kaydedildiği belge ve defter" mânâsında kullanılmıştır. Hâkimin verdiği hükmün yazıldığı belgeye veya deftere ise sicil denilir. Bazan bu iki kelime birbirinin yerine kullanıldığı gibi zaman ve bölgelere göre az çok farklı anlamlar kazandığı da görülmektedir (bk. ŞÜRÛT ve SİCİLLÂT). Mahzarın Osmanlı muhitinde bu fikhî anlamı yanında bürokraside kazandığı farklı mâna da böyledir.

Osmanlı bürokrasisinde resmî makamlara çok imzalı müracaatın bilinen ilk örnekleri XVI. yüzyıl ortalarında görülür. Çeşitli imzalarla Kanûnî Sultan Süleyman'a sunulan ve eski Şeyhülharem Pîrî Ağa'nın vazifesine iadesini talep eden rulo ha-